Hur ska vi bevara våra marina däggdjur och deras miljö

En bred biologisk mångfald av flora och fauna är viktigt för fungerande livsmiljöer och ekosystem. Därför måste man bevara den biologiska mångfalden i havet om man vill att den ska må bra. På grund av mänsklig verksamhet är många arter ofta i nöd och vissa är även utrotningshotade. Mycket alarmerande är att mer än hälften av världens vilda djur redan är förlorade. Vi människor är beroende av stora mängder resurser från haven och i stället för att ta hand om haven så förorenar och utnyttjar vi dem i stor utsträckning.

De största farorna mot marina däggdjur kommer från mänsklig aktivitet såsom fartygkollisioner, fiske, buller och kemiska föroreningar. Exempelvis ohållbara fiskemetoder ändrar på näringskedjan och fiskpopulationerna i världshaven, spökgarn (förlorade fiskeredskap som är fortfarande flyter i havet) kan var riktigt skadligt och ibland dödligt för många djur. Oavsiktliga bifångster av många marina varelser och marint skräp kan också leda till död och livsmiljönedbrytning.

”For most of history, man has had to fight nature to survive; in this century, he is beginning to realize that, in order to survive, he must protect it.“
(Jacques Yves Cousteau)

Bevarande synsättet har som målsättning att skydda arter, livsmiljöer och ekosystem från hot och utrotning. Syftet är att förebygga, minimera och reparera ekologiska skador för att skydda arter, deras livsmiljöer samt ekosystem från alltför stora förändringar från mänskliga aktiviteter. Risken för utrotning är det som driver och ger bevarandearbeten en stor betydelse. Det finns personer och organisationer som agerar i försvar för dem som inte kan tala, som aktivt slåss mot hoten och skyddar våra djur och natur: de kallas för naturvårdare. Men bevarande är inte nödvändigtvis något man behöver en lång utbildning för, det finns en naturvårdare i oss alla, stor eller liten. Våra handlingar definiera vilka vi är och vi är naturvårdare när vi t.ex. återvinner, köper mindre varor, köper lokalt producerade livsmedel, cyklar istället för att ta bilen, släcker lampor, plockar upp skräp på våra gator, stränder, skogar, m.m.

Bevarandestrategier

Hittills har det införts många olika åtgärder för att skydda arter och deras livsmiljöer, vissa av dessa åtgärder har varit mer specifika än andra. Nedan beskriver vi några av dessa genomförda strategier för bevarande:

1. IUCN Red List of Threatened Species™

Den ”röda listan” fungerar som ett system för att fastställa den relativa risken för utrotning av världens djur och växter. Den beskriver populationsstatus om växter, svampar och djur runt om i världen. Det tillhandhålls av den Internationella naturvårdsunionen (IUCN), som är världens främsta myndighet för bedömning av en arts bevarandestatus. Den har utvecklats över 50 år och den nuvarande röda listan betraktas som tillförlitlig och vetenskaplig och således avsedda att tjäna som riktlinjer och underlag för åtgärder av lagstiftare och myndigheter rörande skyddet av arter, natur och miljö.

Listan under används för att beskriva hur hotad en art är, det finns flera kategorier ifrån utrotad till livskraftig. (fig. 1)

Figur 1: Rödlista klassificering, EX utdöd, EW utdöd i vilt tillstånd, RE nationellt utdöd, CR akut hotad, EN starkt hotad, VU sårbar, NT nära hotad, LC livskraftig, DD Kunskapsbrist, NE Ej bedömd

Alla valar är en del av IUCN röda listan, listan inkluderar alla arter även om några är listade som ”livskraftig”.

Uppgift 1: Utför en sökning på internet och ta reda på aktuell IUCN status för följande arter:

Art	IUCN status
Gråsälen - *Halichoerus grypus*	
Vikare - *Pusa hispida*	
Knubbsälen - *Phoca vitulina*	
Tumlare - *Phocoena phocoena*	
Blåval - *Balaenoptera musculus*	
Sillval - *Balaenoptera physalus*	
Vikval - *Balaenoptera acutorostrata*	

Tips: Titta på artdatabankens och IUCNs hemsida

2. Regulation of whaling and seal hunting

Valfångst är när man jagar valar för deras kött och späck. I vissa delar av världen startade valfångst på valar för minst 5000 år sedan och man gjorde det för köttet på valen, men senare under 1800-talet så jagades val också för deras späck som kokades till värdefull olja för lampor. Under 1800-talet så jagades det mycket val och de flesta valarna jagades till nära utrotning, detta hade en betydande inverkan på populationen, flera av val arterna är fortfarande rödlistade idag. Valar skyddas nuförtiden också av olika nationella och internationella bevarandelagar som försöker få folk att sluta döda eller stressa valar i onödan. Det finns till exempel en internationell överenskommelse om upphörande av valfångst. Men det finns fortfarande grupper och länder som jagar valar, se vilka de är i tabell nedanför (tabell 1).

Internationella valfångstkommissionen (IWC)
The IWC är en mellanstatlig organisation vars syfte är förvaltningen av valfångst, liksom andra relevanta frågor som rör valarnas välfärd och bevarande. I denna roll reglerar IWC också valfångsten inom handel, vetenskapen och kulturella sektorn. 1982 beslutade IWC att kvoten för valfångst skulle bli lika med noll, de ville pausa kommersiell valfångst på alla valarter och populationer, detta avtal står i kraft än idag.

Det har spelat en betydande roll i att sätta stopp på jakt på stora valar i de flesta länder. Som ett resultat har antalet djur som avlivats minskat betydligt och många populationer har fått möjlighet att återhämta sig från den omfattande exploateringen under 1800- och 1900-talet.

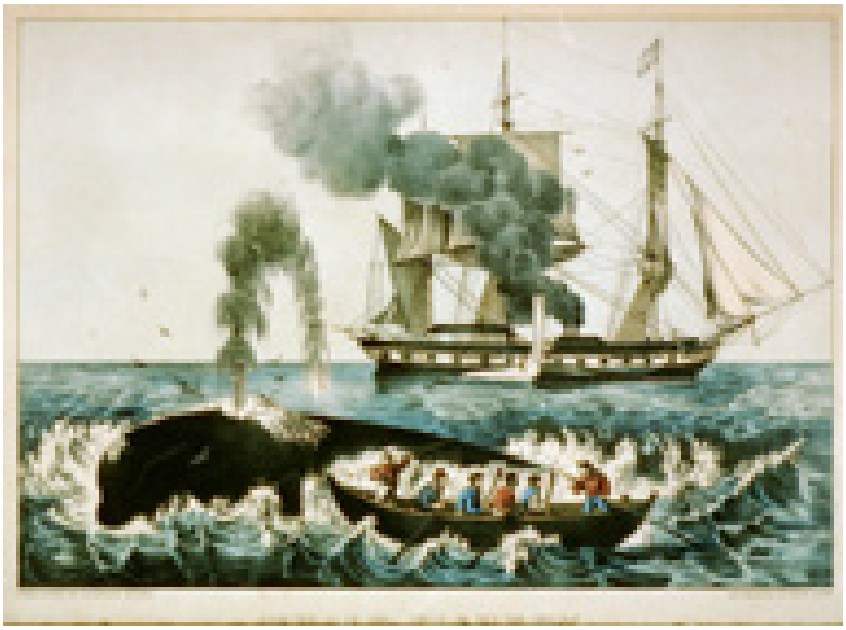

Figur 2: Valfångst under senare 1800-talet, New England whaler. Källa: Amerikanska Library of Congress

Tabell 1. Valfångst idag

Vilka	Varför	Vart?	Oro
Valfångst av urbefolkning	Kulturella och närings-mässiga kraven i avlägsna aboriginska stammar	Alaska, Tjukotka, Grönland och Bequia,	Missbruk av systemet för kommer-siell användning: t.ex. Grönland främjar valkött för turister. Avlivningsmetoder är ofta mycket mindre effektiv än nyare redskap och djur lider mer och längre.
Vetenskaplig valfångst	Forskningsändamål	Japan	Påstår att jaga valar för vetens-kapliga ändamål, men de säljer köttet, vilket ger dem möjlighet att utföra kommersiell valfångst under paraplyet av vetenskaplig valfångst
Kommersiell valfångst	Kommersiella skäl	Island och Norge	Länder upprätta egna fångstbegränsningar

ASCOBANS

ASCOBANS (”avtalet om bevarande av små valar i Östersjön, nordöstra Atlanten och Nordsjön”) är ett regionalt avtal om skydd av Östersjö- och Nordsjövalar som ingicks 1991. Avtalet förlängdes till nordöstra Atlanten och irländska haven under 2008. Syftet är att återställa en gynnsam bevarandestatus eller bibehålla dagens status för valar i de påverkade områdena.

Säljakt

Säljakt går tillbaka minst ett par tusen år genom människans historia. Ben och tänder hittas regelbundet i sten-, brons- och järnålders uppgrävningar i norra Europa och många andra platser runt om i världen. Sälar har varit jagade både för päls, ben, späck, lever och kött samt som en skadedjursbekämpning för att minska konkurrens med fisket. Under de senaste hundra åren är de två viktigaste målarterna för säljakt i norra Europa: knubbsälen och gråsälen. I det sena 1800-talet och tidigt 1900-tal fick man pengar för varje säl man dödade i flera länder. Det var ett försök att minska sälbestånden och deras inflytande på lokal fiskeverksamhet. Detta ledde till en överexploatering av båda arter. Samtidigt såg man hårda effekterna av DDT, PCB och andra giftiga ämnen, bestånden rasat ännu längre i 1950 och 1960. Både grå- och knubbsälen skyddades från jakt efter 1970-talet i de nordeuropeiska länderna. Sedan 1980-talet har populationerna börjat öka, förutom några populationen som har haft utbrott av virussjukdomar. Beståndet har i dag nått sådana nivåer att skyddsjakt runt fiskeområden är tillåtet i flera länder runt Östersjön, som Finland, Sverige och Danmark. I Tyskland tillhör knubbsälar fortfarande de arter som får jagas. Jägare hjälper också myndigheterna i insamling av döda djur på stränderna samt levande djur som behöver rehabilitering.

3. Marint skyddade områden MPA

Ett marint skyddat område (Marine protective area, **MPA**) är ett samlingsnamn som omfattar marina områden som skyddas mot exploatering av människor. För att skydda valar, delfiner och tumlare så är det viktigt att skydda deras livsmiljöer över längre perioder.

Olika typer av MPA har sina egna bestämda regler, förordningar och restriktioner. Ett mycket effektivt MPA är exempelvis ett ”marint reservat” som ger en hög nivå av skydd av ekosystemet. Dessa områden tillåter inte kommersiellt fiske eller stressande mänskliga aktiviteter. Dessa strikta MPAs har resulterat i en ökad biologisk mångfald både inom och runt reservatet. Eftersom MPAs är på ett begränsat område så kan de inte skydda hela populationer av de flesta valar. Dock kan perfekta MPAs ge skydd för de viktigaste delarna av arternas livsmiljö såsom deras barnkammare, jaktmarker och migrerande ruter. För närvarande skyddas bara 1 % av havsytan. 2010 så enades världens länder att 10 % av havsytan bör skyddas efter 2020, men många experter är överens om att minimiskyddet bör vara minst 30 % av världshaven för att det ska fungera.

Hur ska vi bevara våra marina däggdjur och deras miljö

Uppgift 2: Den första MPA som skyddade valar förklarades av Mexiko 1972 för gråvalens lekområden i Baja, Kalifornien. För närvarande finns det sammanlagt 20 000 MPAs i världshaven för alla marina arter och ca 600 av dem skyddar viktiga livsmiljöer för valar, delfiner och tumlare. Några viktiga MPAs listas i tabellen under. Försök att hitta information om deras betydelse och slutför tabellen.

	År av deklaration	Storlek	Marina däggdjur som bebor området	Plats
South Polar Sea				
Pelagos Sanctuary				
Rosshavet				
NATURA 2000				

Lärande aktivitet: Rollspel – paneldebatt

En koalition av djurskyddsorganisationer har sagt:

„Methods of killing whales are so inhumane that all commercial and scientific whaling operations should end.“

I en paneldiskussion kommer ett stort antal personer från olika grupper och av olika åsikt diskutera denna fråga. Idag, presenterar representanter från 10 olika intressegrupper sina positioner på följande fråga:

Bör det finnas ett världsomfattande förbud mot kommersiell valfångst?

Situation: valfångst i Norge

Norge är ett av de två länderna där det sker kommersiell valfångst. De bedriver sin verksamhet i Nordatlanten, där jagar de t.ex. vikval i syfte att sälja val kött som livsmedel, IUCN listar vikvalen som livskraftig. Norge tar valar kommersiellt i dagsläget, även om majoriteten av andra länder är emot det. Det upprättar egna fångstbegränsningar men måste lämna information om sina fångster till den internationella valfångstkommissionen, under 2017 var Norges fångstkvot av vikval 1000 st.

Uppgift 1: I detta rollspel ska deltagarna presentera olika karaktärer av olika parter inblandade i denna intressekonflikt. Välj en av de 10 rollerna (eller få en tilldelad av din lärare) och samla argument för din position för att utveckla en grund för diskussionen. Detta är inte begränsat till 10 deltagare, hela klassen bör delta i denna paneldebatt. Därför kan flera elever bilda grupper av parterna. Se dock till att mängden aktörer i varje part av intresse är jämt fördelat. Förbered dig för din position, dina argument och möjliga motargument. En deltagare (lärare eller elev) måste vara moderator (diskussionsledare) för diskussionen.

2: Du kommer att diskutera din position och argumentera i gruppen, ni får cirka fem minuter att diskutera med dina kolleger/ klasskamrater innan ni ska presentera de för de andra deltagarna/parterna av intresse. Kom ihåg följande innan diskussionen:

- Vad är din position på valfångst?
- Vad är ditt huvudsakliga argument? (Formulera minst tre argument)
- Vad kan vara ett alternativ som skulle kunna intressera din organisation? (De vill säga ett alternativ som fungerar som en kompromisslösning)

3: Moderatorn startar diskussionen. Innan paneldiskussionen börjar så ska alla deltagare presentera sig själva, sin position och sina argument i 2-3 min. Alla deltagare ges därmed möjlighet att lära känna varandra och deras positioner på ämnet. Efter införandet tar moderatorn ledningen på diskussionen mellan parterna av intresse.

4: I slutet, bör alla elever kollektivt sammanfatta alla argument för- och emot valfångst och se om klassen kan komma till ett samförstånd på deras yttrande om kommersiell valfångst.

Roller:

Moderator

Du leder paneldiskussionen och du kommer att undersöka ämnet så omfattande som möjligt som medlare. Du bör vara oberoende, neutral och inte partiska mot en åsikt under hela diskussionen. Du bör styra en rättvis fördelning av diskussionen. Du ansvarar även för att få de olika parterna att förklara sig om diskussionen blir alltför hetsig.
För att påbörja diskussionen, frågar du olika karaktärer att presentera sig själva och att framlägga sin ståndpunkter avseende kommersiell valfångst. Titta på tiden under introduktionerna, varje part har bara 2-3 min och om några frågor förblir obesvarade kan du alltid be karaktärerna om svar senare. Därefter kommer du att börja diskussionen. Här kommer några exempel på hur du kan börja:

- Be en organisation som är emot valfångst att förklara varför de började denna debatt.
- Be en av de organisationerna som är för valfångst att förklara sin synpunkt på valfångst.
- Fråga karaktärer för valfångst varför de fortfarande genomför kommersiell valfångst trots att den i princip varit upphävd världen över i decennier sedan.

Se till att varje deltagare får chansen att tala och uttrycka sin åsikt och se till att engagera parterna i samtalet genom att ge alternativa förslag eller be om deras åsikt i denna fråga. Om diskussionen avstannar så kan du få igång samtalet igen genom att t.ex.

- Fråga de som är för valfångst om de kan tänka sig ett alternativ.
- Om karaktärerna för valfångst inte reagerar så kan du fråga vad de anser om karaktärerna emot valfångst eller hela rörelsen att förbjuda valfångst.
- Fråga människors åsikter, be om etik bakom valfångst, om nödvändigheten av valfångst, be om djurskydds åsikter, peka på exempel på andra länder där valfångst nationerna har framgångsrikt förvandlats till valskådningsländer.

Karaktärer

Du bestämmer din karaktärs roll med hjälp följande informations material. Du kan också informera dig om din rolls yttrande genom att söka information på internet. Först kommer du att presentera karaktärens position och syn på valfångst. Varje representant har endast 2-3 min för introduktion för sina synpunkter, efter det blir det en öppen debatt där moderatorn bestämmer vem som får tala..

Valfångare

”Jag är en enkel man. Valfångst är mitt jobb. Jag tjänar mina pengar och försörjer min familj genom fångsten. Det är vad jag lärt mig och vad jag växte upp med. Jag har inte en examen eller någon annan arbetserfarenhet; jag tror inte att jag kan försörja min familj om jag måste stoppa det här jobbet. Jag förstår inte varför de flesta människor är så arg över mitt jobb. Jämfört med vad människor gör till andra människor, är den valfångst I praktiken mycket mindre skadligt. Våra moderna metoder garanterar en snabb och human död. Valfångst är hållbara. Det finns gott om valar ute i havet och bestånden fortsätter att växa. Valarna har ett bra liv, är fria och glada och bli dödad utan förvarning. De hade ett bättre liv och en bättre död än många djur som fötts upp på gårdar för sitt kött”.

Fiskaren för valfångst

„Fiske är vårt levebröd och valar äter för mycket fisk. Vi når inte upp till våra fiskekvoter. Men fisk är en av våra viktigaste export inkomster. Vi behöver minska val populationen för att uppfylla våra fiskekvoter. Visa valar äter till och med fisken i våra nät!“

Fiskaren emot valfångst

“Fiske är vårt levebröd och valar stöder det eftersom de är ekosystemet ingenjörer. Många människor tror att de äter fisk och därmed konkurrera med våra fångster, men det är inte sant. Många valar äter plankton och småfisk som inte är våra mål arter. Deras avföring berikar havet med näringsämnen och ger små plankton och krill mat, som igen serverar som näringskälla för större varelser. Valar i princip hjälper den fisk som vi vill fånga växa. Vi behöver se till att fiskbestånden inte kollapsar och ett sätt att uppnå detta är att skydda våra valar ”.

Lokalpolitiker

„Norge är ett suveränt land att göra sina egna beslut. Vi blir inte styrda av utlänningar, varken Europeiska unionen eller den internationella valfångstkommissionen kan påverka. Vi beslutar själva om valfångst bör utföras eller inte. Valfångst har en lång tradition i Norge och vi är ett traditionellt land. Vi värdesätter vår historia och våra förfäder. Dessutom, är valfångst mycket hållbart”

Valindustriekonom

„Valfångst har en lång tradition i Norge. Min familj har fångat val i århundraden. Valar har varit tillgänglig, hälsosamt och hållbart i årtionden. Dessutom är det värt en bra summa pengar att sälja valkött i Norge. Det är fortfarande är en ganska hög efterfrågan på valkött eftersom människor växte upp att äta den. Ingen vet riktigt hur stora val populationerna är, och vi är såna småföretag som tar endast av de arter det finns mycket av. Det är uppenbart att det vi gör leder inte till minskning av valpopulationen eller utrotning”

Djurskydd-aktivist

„Vi tror att kommersiell valfångst ska sluta. Vi kan inte vara säkra på att valbestånden kan överleva såväl storskalig jakt som de andra dagliga hot som de möter. Förbud eller inget förbud, valfångst förblir omänskligt och valar är olämpliga för användning av människor på detta sätt. De lever länge och är långsamma att reproducera sig. Det finns inga humana sätt att döda en val till sjöss. Jakt kan aldrig vara en exakt övning - valar är ett rörligt mål, som är beskjutna från ett rörligt fartyg på ett rörligt hav. Granat harpuner används ofta för att döda valar, detta utsätter dem för en långsam och smärtsam död och det har vi källa på ifrån Whale and Dolphin Conservation Society!”

Forskare

„Valar har erkänts som ekosystem ingenjörer och är därför mycket viktiga för hela havet. Många valar har fasta migrationsvägar, vilket har bevisats av vetenskapliga studier och vi märker ofta att samma djur misstas för flera, så populationer kan misstolkas som större än vad de egentligen är. Vi vet inte mycket om migrationsvägarna och livshistorien för vissa arter eller underarter. Den jagade vikvalen är ett exempel på detta, vi vet för lite. De har förekommit rapporter från valskådning fartyg i Island som säger att de inte stött på några fler vikvalar i ett område där det dödades en val, De verkar som om djuren visste att undvika detta område.”

Norska medborgare 1

”Få norrmän äter valkött idag. Jag själv växte upp utan att ha provsmakat valkött innan och jag har inga ambitioner att göra det nu. Valfångst är en föråldrad tradition som ska sluta. Många turister som kommer till Norge hatar det faktum att vi är en valfångstnation och vi har antagligen ekonomiska förluster från människor som väljer att bojkotta Norge på grund av valfångstverksamheten. Enligt min mening så skadar valfångsten vårt lands ekonomi och rykte.”

Norska medborgare 2

„Valfångst är en tradition i Norge och därför tar jag mycket stolthet i det! Jag och många andra norrmän stöder valfångst eftersom det är bra för ekonomin, är hållbart och hälsosamt. Valjakten skapar jobb och ger en lokalproducerad mat källa. Valkött är också bättre än annat kött, eftersom valen levde ett lyckligare liv än en ko eller gris ”.

Turismexpert

„Turismen är ett av de viktigaste och snabbast växande företagen i Norge. Turister kommer hitt för att se Norges natur och också för valskådningen. Det är absurt att Norge fortsätter att döda valar, men turisternas beteende är också förbryllande för mig. Vissa valskådningsturister äter valkött. Kan du tro att de fascineras av dessa fantastiska varelser, när de sedan kommer tillbaka på land går de direkt till nästa restaurang för att äta de varelsen som de var så fascinerade av? Men inte alla turister är så okunniga. Det finns många som bojkottar Norge som semestermål på grund av vårt valfångstrykte. Andra kommer hitt för att stödja valskådningen och bekämpa valfångst på så sätt, dessa turister väljer specifika val vänliga restauranger”.

Val

“Jag är den som denna diskussion handlar om – jag är en val. Jag bor i havet som människor använder för rekreation och kommersiellt ändamål. Mitt hem har blivit högljutt och farlig på grund av dem. De tittar ibland på oss när vi simmar, men de förorenar också våra hem och tar vår mat. Länge sedan, brukade det vara många av oss, men de var alla dödade i fruktansvärda kampar för sina liv. Som ett resultat försvann många av oss från denna planet. Varje år är hundratals mina vänner och familjemedlemmar tagna av människor. De kommer med sina stora båtar och skjuter oss med stora metallstänger. Varför kan inte ni sluta jaga och döda oss? ”

This project is funded by the Horizon 2020 Framework Programme of the European Union under Grant Agreement No. 710708